

Edyta Majcher-Ociesa¹

Wynagrodzenia personelu zarządzającego przedsiębiorstw w województwie lwowskim w latach 30. XX wieku w świetle źródeł Ministerstwa Skarbu

Streszczenie

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 21 czerwca 1932 r. o nadmiernych wynagrodzeniach w przedsiębiorstwach dotyczyło wyższego personelu administracji zarabiającej 2,5 tys. zł miesięcznie lub 30 tys. zł rocznie i więcej. Rozporządzeniu podlegały przedsiębiorstwa, które ociążały się z płaceniem na rzecz Skarbu Państwa nałożonych zobowiązań oraz z regulowaniem wynagrodzeń zatrudnionym pracownikom. W województwie lwowskim w 1932 r. wytypowano 11 przedsiębiorstw, których pracownicy zarabiali miesięcznie ponad 5 tys. i rocznie ponad 60 tys. zł w 1931 r. W 1936 r. w 21 analizowanych przedsiębiorstwach zatrudniano 36 osób, których wynagrodzenie wynosiło minimum 2,5 tys. miesięcznie lub 30 tys. rocznie. W 1936 r. wygenerowano również wysokość obrotów przedsiębiorstw. Celem wydania rozporządzenia było zachęcenie przedsiębiorstw do systematycznego regulowania zobowiązań względem Skarbu Państwa. W ten sposób utrudniano również legalne wywożenie dewiz za granicę. W roku 1932 nastąpił kryzys gospodarczy, pensje robotników i urzędników państwowych zostały obniżone, w tym kontekście zmniejszenie wygórowanych wynagrodzeń przedsiębiorców mogło mieć cele propagandowe.

Słowa kluczowe: nadmierne wynagrodzenia, województwo lwowskie, lata 30. XX w., przedsiębiorstwa, wyższy personel administracji

Wstęp

Jednym z elementów ingerencji państwa w gospodarkę Drugiej Rzeczypospolitej był pełniony przez urzędników nadzór nad poziomem

¹ Dr Edyta Majcher-Ociesa, Zakład Historii Polski i Powszechnej 1918–1945, Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, ul. Świętokrzyska 15, 25-406 Kielce, e-mail: emajcher@ujk.edu.pl

plac robotników i przedsiębiorców. Kontrolę wynagrodzeń robotników przez władze można uznać za znacznie łatwiejszą niż kontrolę uposażenia przedsiębiorców. Wysokość wynagrodzenia robotników regulowały bowiem umowy zbiorowe, które na ogół były negocjowane z pracodawcami przy współudziale miejscowego inspektora pracy, a warunki były akceptowane podpisem w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej (Majcher-Ociesa 2014: 158–159; Słabińska 2015: 178–186). Pensje przedsiębiorców w dużej mierze wymykały się natomiast kontroli państwa, ponieważ zależały głównie od sytuacji finansowej zakładu, decyzji rad nadzorczych, akcjonariuszy i wspólników. Jedynym ograniczeniem nałożonym przez władze państwowe na uposażenia personelu zarządzającego było rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 21 czerwca 1932 r. o nadmiernych wynagrodzeniach w przedsiębiorstwach (DzU 1932: 52/496).

W związku z tym rozporządzeniem urzędy skarbowe gromadziły dane na temat wysokości wynagrodzeń kadry zarządzającej w przedsiębiorstwach w kraju. Dokumentacja ta dla historyka, zwłaszcza historyka gospodarczego, jest dziś cennym źródłem, na podstawie którego można badać panujące tendencje w zakresie wysokości wynagrodzeń. W 1932 r. urzędnicy ministerstwa sporządzili jednolitą tabelę zbiorczą obejmującą dane pochodzące z całego kraju, z izb skarbowych i Urzędu Województwa Śląskiego. Natomiast w 1936 r. urzędy skarbowe z każdego województwa sporządzały table o zbliżonej strukturze, ale różnym formacie, które następnie przesyłano do Ministerstwa Skarbu. Urzędnicy dopisali w uwagach różne informacje dodatkowe. Przy części przedsiębiorstw nie podano danych dotyczących obrotu albo wpisano: „nowe”, „strata”, „brak danych” lub „brak dochodu”. Pod każdą tabelą podpisywał się kierownik wydziału lub oddziału. Do materiału statystycznego dołączono korespondencję między Ministerstwem Skarbu a różnymi izbami skarbowymi oraz Urzędem Województwa Śląskiego.

Publikowane źródło nie dotyczy całej Polski, zawiera odnośne informacje dla przedsiębiorstw zlokalizowanych w woj. lwowskim w latach 1932 (patrz Aneks, tabela 1) i 1935–1936 (patrz Aneks, tabela 2 i 3). Materiał źródłowy wytworzony przez urzędy został ujęty w trzech obszernych tabelach. Poprzedzają go omówienie i analiza danych zawartych w tych zestawieniach. Celem niniejszej publikacji jest wyłonienie grupy wyższego personelu administracyjnego najlepiej zarabiającego oraz największych przedsiębiorstw działających na obszarze woj. lwowskiego, a także wskazanie, na ile w największych zakładach wysokość uposażeń personelu administracyjnego był zgodna z rozporządzeniem o nadmiernych wynagrodzeniach.

Analiza materiału źródłowego jest nieco utrudniona, ponieważ nie dysponujemy ujęciem monograficznym opisującym działalność gospodarczą na obszarze woj. lwowskiego z lat 1921–1939. Zdani jesteśmy na cenne, aczkolwiek cząstkowe opracowania. Na uwagę zasługują choćby publikacje dotyczące Lwowa (przykładowo *Kresy Wschodnie...* 2015; Włodarkiewicz 2014), aktywności gospodarczej Żydów w przemyśle w woj. lwowskim (Wierzbieniec 2003: 152–162) czy opracowania poświęcone przemysłowi naftowemu. W obiegu naukowym jest sporo tytułów dotyczących Kresów Wschodnich i Południowo-Wschodnich, niektóre województwa wschodnie doczekały się monografii, np. woj. wołyńskie (Mędrzecki 1988), a nawet publikacji skoncentrowanych na życiu gospodarczym (Czuchryta 2016). Mogą one posłużyć jako cenny materiał porównawczy do badań nad woj. lwowskim, ukazujący jego specyfikę, a jednocześnie typowe kresowe bolączki gospodarki na badanym terenie.

Zarysowanie sytuacji gospodarczej w woj. lwowskim wydaje się koniecznością. Pozwoli bowiem na przedstawienie w szerszym kontekście zawartych w źródle danych statystycznych, które dzięki temu zostaną umiejscowione w konkretnej rzeczywistości społeczno-gospodarczej. Woj. lwowskie pełniło ważną rolę w gospodarce okresu międzywojennego (Włodarkiewicz 2014: 363). Gospodarka tego obszaru opierała się głównie na rolnictwie, jednak w związku z występowaniem surowców mineralnych (m.in. ropy naftowej, gazu ziemnego, surowców skalnych) rozwijały się również niektóre gałęzie przemysłu. Ilustrują to dane statystyczne z 1935 r., zgodnie z którymi w przemyśle zatrudnionych było 36 132 robotników, w tym w górnictwie 5870 (18,7%), w przemyśle spożywczym 5571 (17,7%), w drzewnym 5391 (17,1%), a w chemicznym 4088 robotników (13%) (Statystyka przemysłowa 1935: LVIII). Najlepsze wyniki gospodarcze uzyskano w branży chemicznej i drzewnej. W 1935 r. przemysł chemiczny zanotował obroty w wysokości 21,3 mln zł, zaś drzewny – 17,9 mln zł. Znacznie niższe obroty charakteryzowały przemysł mineralny – 6 mln zł i przemysł metalowy – 5,9 mln (Statystyka przemysłowa 1935: XLV). Na uwagę zasługuje zaangażowanie na tym terenie kapitału obcego, głównie francuskiego. Na 35 spółek akcyjnych, które zainwestowały 221,8 mln zł, 14 było francuskich, a ich wkład finansowy wynosił 188 mln (Bilans płatniczy... 1930: 20). W drugiej połowie lat 30. XX w. część województwa lwowskiego włączono do Centralnego Okręgu Gospodarczego, co świadczyło o ważności tego terenu dla rozwoju kraju oraz o jego centralnym i strategicznym położeniu. Plany inwestycyjne na obszarze woj. lwowskiego objęły osiem powiatów: jarosławski, kolbuszowski, lubaczowski, łańcucki, nizański, przeworski, rzeszowski, tarnobrzeski oraz od 1938 r. brzozowski, dobromilski, przemyski, krośnieński, leski, sanocki (Majewski 2015: 89).

Podstawa prawna

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o nadmiernych wynagrodzeniach w przedsiębiorstwach z 21 czerwca 1932 r. (DzU 1932: 52/496) dotyczyło właściwie jednej kategorii przedsiębiorstw, mianowicie nierzetelnych (jednak wypłacalnych), które ociążały się z płaceniem na rzecz Skarbu Państwa nałożonych zobowiązań oraz z regulowaniem wynagrodzeń zatrudnionym pracownikom. Zaliczono do nich podmioty gospodarcze zalegające w płaceniu podatków, danin i opłat publicznych (lub jednej z nich) dłużej niż rok. W takiej sytuacji prawo wnioskowania o ograniczenie wynagrodzeń przysługiwało właściwym izbom skarbowym. Powodem zastosowania rozporządzenia mogło być również zaleganie przedsiębiorstwa z wypłatą wynagrodzeń pracownikom co najmniej przez 30 dni. Wówczas prawo wniosku przysługiwało Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej (AAN, MS, sygn. 5879, k. 64).

Kolejnym warunkiem uruchomienia procedur zawartych w rozporządzeniu było wypłacanie członkom zarządów, rad nadzorczych, komisji rewizyjnych lub też pracownikom umysłowym „nadmiernych” wynagrodzeń, czyli 2,5 tys. zł miesięcznie lub 30 tys. zł rocznie i więcej. Były to kwoty wskazane w rozporządzeniu i uznane za granicę, powyżej której wszczynano procedurę, w sytuacji kiedy przedsiębiorstwa te i instytucje nie regulowały należności na rzecz Skarbu Państwa i swoich robotników. Według ustawodawcy należało dostosować zarobki wyższego personelu administracyjnego do „zdolności zarobkowej, płatniczej i podatkowej, zadłużenia i stanu zatrudnienia”. W rozporządzeniu wyszczególniono rodzaje przedsiębiorstw podlegających tym przepisom, były to: spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółdzielnie, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, zrzeszenia wytwórcze, przetwórcze i handlowe posiadające osobowość prawną, przedsiębiorstwa państwowe i samorządowe, instytucje ubezpieczeń społecznych. Nad wykonaniem zaleceń zawartych w rozporządzeniu z 21 czerwca 1932 r. czuwał minister sprawiedliwości w porozumieniu z właściwymi ministrami.

W 1939 r. ogłoszono jednolity tekst rozporządzenia dotyczącego ograniczenia nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach (AAN, PRM AG, sygn. 49–24). Postanowiono również uzupełnić treść rozporządzenia z 1932 r. Większą uwagę zwrócono na sytuację finansową przedsiębiorstwa w dłuższym przedziale czasowym i określono zalecaną wysokość dywidendy. W momencie kiedy przedsiębiorstwo przynosiło zyski, ustawa nie miała zastosowania. Jej działanie nie obejmowało przedsiębiorstw, w których „dywidenda uchwalona za ostatni rok operacyjny wynosiła co najmniej 4%, za dwa ostatnie lata operacyjne wynosi-

ła łącznie co najmniej 7%, za trzy ostatnie lata operacyjne wynosiła łącznie co najmniej 10%” (DzU 1939: 50/320). Rozporządzenie nie dotyczyło spółek akcyjnych, spółek bankowych i ubezpieczeniowych, w których dokonano „produktywnych i celowych inwestycji przy zachowaniu warunków, które określi rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu, wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu”. Prawo wnioskowania o zastosowanie rozporządzenia przysługiwało ministrowi przemysłu i handlu w odniesieniu do spółek akcyjnych, a ministrowi skarbu – do spółek bankowych i ubezpieczeniowych (DzU 1939: 89/579). Określono również wysokość zalecanego wynagrodzenia członków rad nadzorczych (1000 zł miesięcznie lub 12 000 zł rocznie) i komisji rewizyjnych (500 zł miesięcznie i 6000 zł rocznie). Tym razem rozszerzono wydatnie uprawnienia ministra przemysłu i handlu, który razem z ministrem skarbu czuwał nad wykonaniem rozporządzenia (Majcher-Ociesa 2016: 283).

Realizacja wytycznych rozporządzenia

Ministerstwo Skarbu uprawnienia wyszczególnione w rozporządzeniu z 21 czerwca 1932 r. wykorzystało dwa razy: w 1932 r. i 1936 r. Po wydaniu rozporządzenia izby skarbowe otrzymały reskrypt z Ministerstwa Skarbu i rozpoczęły działania w kierunku ujawnienia przedsiębiorstw, które klasyfikowałyby się pod wytyczne rozporządzenia. W interesującym nas województwie lwowskim izby skarbowe podjęły działania w tym zakresie i nie odnotowano problemów z realizacją uprawnień dotyczących nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach. Obszar województwa lwowskiego znajdował się w obszarze administracyjnym dwóch izb skarbowych. Izba Skarbowa I we Lwowie w piśmie z 28 lipca 1932 r. informowała o poczynionych pracach (AAN, MS, sygn. 5879, k. 136). Sporządzono wykaz przedsiębiorstw zalegających dłużej niż rok w poszczególnych podatkach, daninach i opłatach publicznych, z uwzględnieniem wynagrodzeń wyższej administracji za rok 1931 oraz za pierwszych 6 miesięcy 1932 r. Rozszerzono informacje o dane dotyczące spółek akcyjnych bez względu na wysokość wynagrodzenia osób zaliczanych do wyższej administracji. Natomiast spośród spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i innych osób prawnych wybrano te, które zalegały w zobowiązaniach względem państwa i wypłacały swoim pracownikom nadmierne wynagrodzenia. Efekty tej akcji nie były imponujące, ujawniono tylko jeden przypadek zawyżonego uposażenia. Izba Skarbowa I we Lwowie w piśmie z 18 listopada wystąpiła

z wnioskiem o ograniczenie nadmiernego wynagrodzenia Józefowi Zawadowskiemu, który pełnił funkcję dyrektora Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych we Lwowie. W 1931 r. dyrektor uzyskał wynagrodzenie wynoszące 35 688 zł, a za sześć miesięcy w 1932 r. 17 844 zł (AAN, MS, sygn. 5879, k. 49). Pod pismem podpisał się prezes izby skarbowej dr Tadeusz Polak.

Izba Skarbowa II we Lwowie pismo Ministerstwa Skarbu w sprawie nadmiernych wynagrodzeń otrzymała z datą 24 października 1932 r. Odpowiedź na rzeczony reskrypt została przygotowana już 28 października. Urzędnicy stwierdzili, że w ich okręgu administracyjnym nie było przedsiębiorstw, względem których można by zastosować rozporządzenie o nadmiernych wynagrodzeniach z 21 czerwca 1932 r. Zaznaczono, że wprawdzie w dwóch przedsiębiorstwach wyższy personel zarządzający otrzymywał wynagrodzenia powyżej kwoty wyszczególnionej w art. 10 ustawy, jednak ze względu na brak zaległości podatkowych procedury nie wszczęto. Pod pismem podpisał się prezes izby skarbowej Michał Brzecki (AAN, MS, sygn. 5879, k. 46). Do pisma dołączono zestawienie tabelaryczne (zbiorcze dla wszystkich izb), w którym wskazano jedną osobę, która otrzymywała uposażenie wyższe niż 5 tys. miesięcznie i 60 tys. rocznie. Był nią Kazimierz Łodziński, dyrektor kopalni naftowych w przedsiębiorstwie Galicyjskie Karpackie Naftowe Tow. Akc. w Bitkowie. K. Łodziński pobierał 6606 zł miesięcznie w styczniu i lutym 1932 r.

W 1936 r. prawdopodobnie z powodu niezadowalających wyników Ministerstwo Skarbu po raz kolejny postanowiło wykorzystać uprawnienia zawarte w rozporządzeniu z 21 czerwca 1932 r. W dniu 6 kwietnia 1936 r. rozesłało bowiem do izb skarbowych na terenie Polski i Urzędu Wojewódzkiego Śląskiego w Katowicach pismo, w którym zarzucano niewywiązywanie się z obowiązku w zakresie rozporządzenia. Zalecono, by do 31 maja 1936 r. izby sporządziły wykazy przedsiębiorstw i instytucji, które „zalegając w poszczególnych podatkach, daninach i opłatach publicznych dłużej niż rok, wypłacają jednak swym członkom zarządów, rad nadzorczych, komisji rewizyjnych lub też pracownikom wynagrodzenia przekraczające normy wskazane w art. 10 rozporządzenia” (AAN, MS, sygn. 5590, k. 2). Do druku dołączono formularz, wedle którego urzędnicy mogli dokonać podsumowania realizacji rozporządzenia z 1932 r.

Na powyższe pismo Izba Skarbowa we Lwowie odpowiedziała 9 czerwca 1936 r. Według urzędników w przedsiębiorstwach działających w obrębie Izby Skarbowej we Lwowie niektórzy członkowie zarządów zarabiali powyżej kwoty określonej w rozporządzeniu, ale firmy te nie zalegały z żadnymi podatkami. Wytypowano jednak dwie firmy ma-

jące zaległości podatkowe: „Pellis” Fabryka Skór sp. z o.o. we Lwowie Gabrjelówka oraz „Polonia” Hurtownia Skór sp. z o.o. (położona w obrębie zabudowań „Pellis”) we Lwowie Gabrjelówka. Przedsiębiorstwa nie regulowały na bieżąco podatku przemysłowego, dochodowego i od nieruchomości, stąd ich dług na rzecz państwa wyniósł łącznie 500 tys. zł za lata 1923–1933 (AAN, MS, sygn. 5590, k. 86). Oprócz tych dwóch wyszczególnionych firm nie było potrzeby uruchamiania procedury obniżenia nadmiernego wynagrodzenia. Pod pismem podpisał się dyrektor izby skarbowej Józef Greger.

Zebrany materiał

Materiał zebrany przez Ministerstwo Skarbu w związku z realizacją wytycznych zawartych w rozporządzeniu z 21 czerwca 1932 r. jest interesujący ze względu na wyszczególnienie dobrze prosperujących dużych zakładów i osób o wysokich uposażeniach. W 1932 r. wytypowano 11 przedsiębiorstw działających w woj. lwowskim, których pracownicy zarabiali miesięcznie w styczniu i lutym 1932 r. łącznie ponad 5 tys. i rocznie ponad 60 tys. zł. w 1931 r. (patrz tabela 1). Osób takich było 27. Spośród wyszczególnionych przemysłowców pięciu rocznie zarabiała 100 tys. zł i powyżej: Adam Piotrowski – dyrektor techniczny (139 870 zł) i Władysław Rozpłachowski – dyrektor handlowy (120 077 zł) pracujący w Sp. Akc. „Chodorów” w Chodorowie, Józef Gajl – główny dyrektor w Koncernie Małopolska (102 036 zł), Herman Horowitz – dyrektor Akc. Banku Hipotecznego (101 255 zł), Eugeniusz Singer – dyrektor Powszechnego Banku Związkowego S.A. (100 000 zł). Wśród wymienionych przedsiębiorstw znajdowały się podmioty gospodarcze reprezentujące przemysł naftowy, mineralny, spożywczy oraz banki. Natomiast wśród pełniących funkcje przeważali dyrektorowie: główni, handlowi, techniczni, ale w statystyce wyszczególniono również: pełnomocnika, prezesa rady nadzorczej, członka komisji wykonawczej.

Dane z 1935 i 1936 r. dla woj. lwowskiego zostały zawarte w tabeli 2 i 3. Wykaz obejmuje 21 przedsiębiorstw reprezentujących różne branże. Wśród nich znajdowały się banki, przedsiębiorstwa naftowe, mineralne, drzewne, elektryczne, pojedyncza fabryka garbarska i hurtownia skór, fabryka drożdży, cukrownia. W grupie tej najwięcej było banków, aż siedem (około 30%). W 21 analizowanych przedsiębiorstwach zatrudniano 36 osób, których wynagrodzenie wynosiło minimum 2,5 tys. miesięcznie lub 30 tys. rocznie (tabela 2). Spośród wyszczególnionych przedsiębiorców jedynie jeden zarabiał powyżej 100 tys. zł rocznie i był

to Ignacy Rosiński. Pełnił on funkcję dyrektora naczelnego Małopolskiego Tow. Cukrowniczego „Przeworsk” S.A. filia w Horodence. Zarobił on w 1935 r. sumę 111 656 zł. Do najlepiej zarabiających zaliczymy również Leona Friderko, dyrektora „Galicja” S.A. Tow. Naftowe (7 762,50 zł miesięcznie i 93 150 zł rocznie), oraz Otto Weissa, dyrektora również w „Galicja” S.A. Tow. Naftowe (odpowiednio 7 145,82 zł i 85 750 zł). Dla porównania Zygmunt Biluchowski zarobił 50 297 zł rocznie, czyli o połowę mniejszą kwotę od wynagrodzenia dyrektora Rosińskiego. Kierował on Państwową Fabryką Olejów Mineralnych „Polmin”.

W tej samej branży zarobki bywały zróżnicowane. Dyrektor Powszechnego Banku Związkowego w Polsce S.A. Zakład Główny Adolf Herman Schatz zarobił w 1935 r. 57 171,92 zł, a w marcu 1936 r. – 5508,46 zł. Dyrektor Akc. Bank Hipoteczny Herman Horowitz zarobił nieco mniej, w 1935 r. – 50 375 zł, a w marcu 1936 r. – 4198, natomiast dyrektor Banku Cukrownictwa Oddział Lwów Rudolf Kozłowski jedynie 33 000 zł rocznie i 2750 zł w marcu 1936. Najmniej wśród dyrektorów banków zarabiał dr Kazimierz Greger, kierujący Bankiem Gospodarstwa Krajowego, który w 1935 r. otrzymał 10 164 zł, a jego wynagrodzenie w marcu 1936 r. wynosiło 2516 zł (tabela 2).

W ramach szerokiego gromadzenia informacji przez urzędników w przypadku trzech przedsiębiorstw izba skarbową podała dane dodatkowe dotyczące rodzaju należności, terminu płatności i sumy należności. Przy Powszechnym Banku Związkowym w Polsce S.A. Zakład Główny dodano informację o wysokości dochodu w 1931 r. Wynosił on 45 744,68 zł. W odniesieniu do przedsiębiorstwa „Pellis” Fabryka Skór sp. z o.o. Gabrjelówka prześlędzono obrót z lat 1923 (27 309 zł), 1929 (220 360,98 zł), 1930 (75159,10 zł), 1931 (47299,09 zł). Trzecią firmą, której poświęcono nieco więcej uwagi, była „Polonia” Fabryka Skór położona obok „Pellis” Hurtowni Skór sp. z o.o. Gabrjelówka. Określono obrót przedsiębiorstwa w 1932 r. na 28 837,67 zł i w 1933 r. na 49 446,79 zł.

Tabela 3 zawiera informacje dotyczące sumy obrotu przedsiębiorstw w 1935 r. w podziale na sumy znane i nieznanne. Najwyższe obroty określone przez urzędników zanotowano w Państwowej Fabryce Olejów Mineralnych „Polmin” w Drohobyczu. W 1935 r. przedsiębiorstwo osiągnęło obrót znany w wysokości 32 857 044 zł i nieznanany – 1 838 969 zł. Co ciekawe, wynagrodzenie dyrektora przedsiębiorstwa nie było imponujące w porównaniu z innymi uposażeniami wyższego personelu administracyjnego, czyli efekty nie przekładały się na profity dla zarządzającego. Można przypuszczać, że powodem ujawnienia wysokich obrotów i niskich zarobków było to, że przedsiębiorstwo było państwowe. Wyso-

kie obroty osiągnęło również Galicyjskie Towarzystwo Naftowe S.A. „Galicia” w Drohobyczu – 18 699 141 zł, suma ta była prawie o połowę niższa od obrotów „Polminu”. Spośród pozostałych przedsiębiorstw na uwagę zasługuje Małopolskie Towarzystwo Cukrownicze „Przeworsk” S.A. (6 156 354 zł), filia w Horodence (3 738 210 zł) i „Gazolina” S.A. we Lwowie (5 993 724 zł). Jedynie w sześciu przypadkach podano sumy obrotu nieznanego. Wysokie obroty osiągnęły firmy o profilu surowcowym, czyli wydobywające i przerabiające naftę, oraz cukrownie. Spośród wyszczególnionych przedsiębiorstw o wysokich obrotach trzy położone były w Drohobyczu, dziewiętnaście we Lwowie, po jednym w Krośnie i Przeworsku. Natomiast spośród banków jedynie w jednym przypadku podano obroty i nie były one oszałamiające (Akc. Bank Hipoteczny 1 849 195 zł). W trzech przypadkach banki podlegały pod centrale, gdzie ich rozliczano, natomiast w trzech nie ujawniono danych.

Zakończenie

Należy mieć świadomość, że zachowane materiały nie są pełne i zawierają luki. W 1932 i 1936 r. przyjęto inne kryteria doboru przedsiębiorstw, stąd w 1936 r. wyszczególniono ich więcej. Izby podały, że nie operowały danymi ze wszystkich urzędów celnych. Pomimo tych braków zaprezentowany materiał jest cenny ze względu na określenie listy najlepiej prosperujących zakładów w swoich okręgach i dołączenie do niej danych na temat zarobków wyższej administracji. W 1936 r. wyszczególniono również wysokość obrotów przedsiębiorstw. Poziom płac przedsiębiorców w 1932 i 1936 r. nie zmienił się wydatnie, zmniejszyła się natomiast liczba osób zarabiających najlepiej, czyli powyżej 100 tys. zł (z pięciu w 1931 r. do jednej osoby w 1935 r.). Na uwagę zasługuje znaczna rotacja wśród wysokich urzędników zatrudnianych w dużych przedsiębiorstwach. Przykładowo Józef Gajl, Wiktor Hłasko i Wincenty Waligóra w 1931 r. pracowali dla Koncernu „Małopolska”, w 1934 r. dla Galicyjskiego Karpackiego Naftowego Towarzystwa Akcyjnego („Rocznik Polskiego...” 1934: 919). Zmianom ulegała kondycja finansowa samych przedsiębiorstw. Spośród jedenastu podmiotów gospodarczych wyszczególnionych w latach 1931 i 1932 jedynie pięć pojawiło się na liście sporządzonej w 1936 r., przy czym wszystkie te przedsiębiorstwa nadal działały na rynku, np. w 1934 r. „Małopolska” Grupa Francuskich Towarzystw Naftowych, Przemysłowych i Handlowych w Polsce została odnotowana w statystykach, a w tabelach 2 i 3 nie występuje.

Można zadać pytanie, w jakim celu wprowadzono rozporządzenie z 21 czerwca 1932 r. o nadmiernych wynagrodzeniach w przedsiębiorstwach. Wydaje się, że w ten sposób państwo zachęcało przedsiębiorstwa do systematycznego regulowania zobowiązań względem Skarbu Państwa, co skutkowało tym, że urzędnicy nie ingerowali wówczas w wysokość wypłacanych wynagrodzeń dla wyższej administracji. Część przemysłowców była wyrazicielami interesu obcego kapitału, który nie zawsze regulował w całości zobowiązania względem Skarbu Państwa. Poprzez wprowadzenie rozporządzenia państwo zyskało narzędzie, przy użyciu którego mogło ingerować w sprawy wewnętrzne tych niesumiennej przedsiębiorstw. W ten sposób również utrudniano wywożenie w legalny sposób dewiz za granicę. Wydaje się również, że data wprowadzenia w życie rozporządzenia nie była przypadkowa. W roku 1932 miał miejsce ostry kryzys gospodarczy, pensje robotników i urzędników państwowych zostały obniżone. Uszczuplenie wynagrodzeń przedsiębiorców miało cele propagandowe, a mianowicie uspokojenie nie najlepszych nastrojów społecznych i pokazanie aktywnej polityki państwa walczącej ze skutkami kryzysu.

Aneks

Tabela 1. Przedsiębiorstwa zatrudniające osoby, które otrzymały w styczniu i lutym 1932 r. łącznie wynagrodzenie od 5 tys. zł miesięcznie wwyż lub w całym 1931 r. 60 tys. zł i więcej w woj. lwowskim

Table 1. Companies employing people who received in January and February 1932 total remuneration from 5 thousand PLN monthly and up or throughout 1931 60,000 PLN and more in the province Lviv

Lp.	Przedsiębiorstwo	Imię i nazwisko	Funkcja	Wysokość łącznego miesięcznego wynagrodzenia w 1932 r. (w zł)	Wysokość całorocznego wynagrodzenia w 1931 r. (w zł)
Izba Skarbowa II we Lwowie					
1	Galicyjskie Karpackie Naftowe Tow. Akc. w Bitkowie	Kazimierz Łodziński	Dyrektor kopalni naftowych	6606	-
Izba Skarbowa I we Lwowie ²					
2	„Chodorów” Sp. Akc. w Chodorowie ³	Adam Piotrowski ⁴	Dyrektor techniczny	3585	139 870

² Dopisek urzędnika brzmiał: „Brak danych z 13 urzędów skarbowych”.

³ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 4185. Pod numerem 2 i 5 znajduje się ten sam zakład.

⁴ Przy nazwisku Piotrowski Adam urzędnik dopisał: „tantiemy w 1931 r./3196845”.

		Władysław Rozpłachowski ⁵	Dyrektor handlowy	3281	120 077
3	„Galicja” Sp. Akc.	Tadeusz Chłapowski	Dyrektor	6074	75 487
4	Koncern „Małopolska”	Wiktor Chłasko ⁶	Dyrektor generalny	-	90 868
		Józef Gajl	Główny dyrektor	-	102 036
		Wincenty Waligóra	Dyrektor handlowy	-	81 354
		Aleksander Styczeń	Dyrektor	-	80 529
		Charles Brunet	Dyrektor Oddz. Elektr.	-	65 427
		Alfred Frühling	Dyrektor	-	60 424
		Leopold Bleier	Dyrektor	-	98 540
		Marian Boj	Dyrektor	-	65 135
5	Tow. Akc. „Chodorów”	hr Antoni Lanckoroński	Członek Kom. Wyk.	5000	60 000
		Stanisław Kremer	Dyrektor	6000	72 000
6	Hr. Alfred Potocki	Bronisław Kosielski	Dyrektor	5001	60 015
7	Akc. Bank Hipoteczny	Herman Horowitz	Dyrektor	3200	101 255
8	„Galicja” S.A. Tow. Naftowe ⁷	Leon Fryderko ⁸	Dyrektor	8029	96 348
9	Syndykat Przemysłu Naftowego sp. z o.o.	Ignacy Wygard	Naczelný dyrektor	7112	85 344
10	„Fenix” Polskie Tow. Asekuracyjne	Józef Rauch	Pełnomocnik	933	71 196
11	„Galicja” Sp. Akc.	Juliusz Priester	Dyrektor	5000	60 000
12	„Gazolina” Sp. Akc.	Marian Wieleżyński	Prezes Rady Nadzorczej	5000	60 000
13	Powszechny Bank Związkowy S.A.	Eugeniusz Singer	Dyrektor	4000	100 000 ⁹
		Ludwik Süßwein	Dyrektor	3600	88 000 ¹⁰
		Adolf Herman Schotz	Dyrektor	3600	88 000 ¹¹
14	„Tespy” Sp. Akc. Ekspł. Soli Potas. ¹²	inż. Zygmunt Płatowski	-	5332	80 000
		inż. Antoni Dietzius	-	4784	70 000
		inż. Stanisław Kontkiewicz	-	4094	60 000

Źródło: AAN, MS, sygn. 5879, k. 90, 133–134.

⁵ Urzędnik dopisał: „dtto 80.704”.

⁶ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 919. W tym źródle podano: inż. Wiktor Hłasko, z inną pisownią nazwiska.

⁷ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 920. Według rocznika pod numerem 3, 8 i 11 znajduje się to samo przedsiębiorstwo.

⁸ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 920. Źródło podaje inne nazwisko dyrektora – Leon Fridezko.

⁹ Urzędnik dopisał: „w tem 30.000 remuneracji”.

¹⁰ Urzędnik dopisał: „w tem 25.000 remuneracji”.

¹¹ Urzędnik dopisał: „j.w.”

¹² „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 3520. W 1934 r. przedsiębiorstwo nosiło nazwę S-ka Akc. Eksploatacji Soli Potasowych. Prezesem zarządu był w niej gen. Roman Górecki. W skład zarządu wchodził wysoce urzędnicy państwowi, m.in. Waclaw Fabierkiewicz i Józef Kozuchowski (późniejszy wiceprezes Banku Gospodarstwa Krajowego).

Tabela 2. Wynagrodzenia urzędników wyższej administracji zarabiających 2,5 tys. zł i wyżej miesięcznie w marcu 1936 r. lub 30 tys. zł i wyżej rocznie w 1935 r. w przedsiębiorstwach położonych w woj. lwowskim

Table 2. Wages of higher administrative officials earning 2.5 thousand PLN and higher monthly in March 1936 or 30,000 PLN and higher annually in 1935 in enterprises located in the province Lviv

Lp.	Nazwa przedsiębiorstwa	Imię i nazwisko	Funkcja	Wysokość wynagrodzenia w gotówce i w naturze pobranego w miesiącu marcu 1936 r.	Łączna wysokość wszystkich wynagrodzeń pobranych w 1935 r.
1	„Polmin” ¹³ Państwowa Fabryka Olejów Mineralnych ¹⁴	Zygmunt Biluchowski Leopold Szeranc	- -	3846 2927	50 297 42 934
2	„Galicja” Galic. Tow. Naftowe S.A. ¹⁵	inż. Józef Metzis inż. Piotrowski	- -	4165 2295	45 210 30 865
3	„Petropol” Polska Akc. Spółka Górnicza	Samuel Teicher	Kierownik	2763,53	40 505
4	Podkarpackie Tow. Elektryczne S.A. ¹⁶	inż. Jakub Kuratow	Dyrektor	4300	47 300
5	Bank Handlowy w Warszawie Oddział we Lwowie S.A.	Bernard Ziff	Dyrektor	4033,35	35 041,05
6	„Bonariva” S.A. włosko-polska Ska naftowa ¹⁷	Cezare Cavarza ¹⁸	Dyrektor	Od 1. 01. 1936 r. nie pracuje	37 000
7	„Alba” S.A. Fabr. Przem. Mineral. ¹⁹	Solig Szmorak ²⁰	Dyrektor	3213	31 600
8	Akc. Bank Hipoteczny	Herman Horowitz	Dyrektor	4198	50 375

¹³ Pod numerem 1 i 11 znajduje się ten sam zakład.

¹⁴ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 934. W Państwowej Fabryce Olejów Mineralnych „Polmin” funkcję prezesa pełnił gen. Aleksander Litwinowicz, w zarządzie zasiadał Czesław Peche kierujący prorządowym czasopismem „Polska Gospodarcza” oraz Wincenty Jstrzębski – pracownik sekretariatu KEM, następnie przewodniczący Międzyministerialnej Komisji Kontroli Cen.

¹⁵ Pod numerem 2 i 19 znajduje się ten sam zakład.

¹⁶ Pod numerem 4 i 10 znajduje się to samo przedsiębiorstwo.

¹⁷ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 845. W tym źródle nazwa przedsiębiorstwa brzmiała: Polsko-Włoska S-ka Akc. dla Przemysłu Naftowego „Bonariva”.

¹⁸ Urzędnik dopisał: „Zalega z podatkiem dochodowym za r. 1935. Odnośnie do podatku dochodowego za r. 1932/1936 i obrót za 1934/1935 wymiarów nie uskuteczniono”. „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 845. W tym źródle nazwisko przemysłowca brzmi: Cesare Cavazza.

¹⁹ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa], nr 2568. Według tego źródła nazwa przedsiębiorstwa brzmiała: „Alba” Zjednoczone Fabryki dla Przemysłu Budowlanego, S-ka z o. o.

²⁰ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 2568. W tym źródle nazwisko przemysłowca brzmi: Selig Schmorak.

9	Bank Cukrownictwa Oddział Lwów	Rudolf Kozłowski	Dyrektor ²¹	2750	33 000
10	Podkarpackie Tow. Elektryczne S.A.	inż. Charles Brunet	Dyrektor	5500	66 000
11	„Polmin” Państwowa Fabryka Olejów Mineralnych	inż. Stefan Dażwański	Dyrektor	4275	62 500
12	Powszechny Bank Związkowy w Polsce S.A. Zakład Główny	Adolf Herman Schatz ²²	Dyrektor	5508,46	57 171,92
13	„Pellis” Fabryka Skórska z o. o. Gabrjelówka ²³	Friede Reinhold	Kierownik techniczny	3092,99	36 836,64
14	„Polonia” Fabryka Skór obok „Pellis” i Hurtownia Skórska z o.o. Gabrjelówka	Borys Lubliński	Dyrektor	2789	37 939,50
15	S.A. Lesienicka Fabryka Drożdży	Izydor Goldberg ²⁴	Dyrektor	6665	79 950
16	Małop. Tow. Cukrownicze „Przeworsk” S.A. filia w Horodence	Ignacy Rosiński Józef Maciejewicz Władysław Demby	Nacz. Dyrektor Dyrektor techniczny -	5375 2132 3500	111 656 34 365 42 000
17	Bank Dyskontowy Warszawski 3-Maja 16	dr Józef Halpern	Dyrektor	2648	31 100
18	Bank Gospodarstwa Krajowego	dr Kazimierz Greger	Dyrektor	2516	10 164
19	„Galicja” S.A. Tow. Naftowe	Juliusz Prester ²⁵ Leon Friderko ²⁶ Rudolf Zeinig ²⁷ Otto Weiss Samuel Amkraut	Dyrektor ²⁸ Dyrektor Dyrektor Dyrektor Dyrektor	6 037,50 7762,50 4657,50 7145,82 2500	72 450 93 150 43 540 85 750 35 500
20	Galicyska Kasa Oszczędności	dr [Stanisław] Dobiecki prof. Makowiecki	Dyrektor Dyrektor	3022 3568	31 200 15 000

²¹ W. Wierzbieniec, *Żydzi w województwie lwowskim w okresie międzywojennym. Zagadnienia demograficzne i społeczne*, Rzeszów 2003, s. 213.

²² Urzędnik dopisał: „Reskryptem Ministerstwa Skarbu z dnia 11 XII 1934 r. L.D.V.18206/2/34 wstrzymano egzekucję do czasu załatwienia odwołania”. „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 302. Nazwisko bankowca brzmiało: Adolf Herman Schotz.

²³ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 6379. W 1934 r. zakładem zarządzał Walter Pauzer i Tadeusz hr. Tyszkiewicz. Tadeusz hr. Tyszkiewicz kierował również Hurtownią Skór „Polonia” S-ka z o. o. razem z Borysem Lublińskim.

²⁴ Urzędnik dopisał: „Podatek opłaca w Urzędzie Skarbowym w Warszawie”.

²⁵ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 920. Nazwisko brzmiało: Juliusz Priester.

²⁶ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 920. Według tego źródła nazwisko brzmiało nieco inaczej, a mianowicie Leon Fridezko

²⁷ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 920. Według tego źródła nazwisko brzmi: Rudolf Zeiszig.

²⁸ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 920. Według tego źródła Juliusz Priester był prezesem.

21	Gazolina S.A.	inż. Bruno Szymański Marian Wielożeński	Dyrektor Prezes	2849 4661	34 188 55 832
22	Tow. Handl. Przem. Naftowego Ska z o.o.	dr Jan Urnicki	Dyrektor	4137	55 644
23	Ojkos S.A. ²⁹	inż. Franciszek hr. Zamoyski dr Paweł Csala	Prezes Członek zarządu	4830,49 4125,20	57 966 49 502
24	Pionier S.A. ³⁰	dr Ignacy Wygard dr Jan Frenkel	Dyrektor Dyrektor	3000 2500	42 000 38 000

Źródło: AAN, MS, sygn. 5590, k. 54.

Tabela 3. Suma obrotu przedsiębiorstw, których pracownicy zarabiają miesięcznie 2,5 tys. zł i powyżej lub 30 tys. i powyżej rocznie w 1935 r. w woj. lwowskim

Table 3. Total turnover of enterprises whose employees earn PLN 2.5 thousand per month PLN and above or 30,000 and above annually in 1935 in the province Lviv

Lp.	Nazwa przedsiębiorstwa	Adres	Suma obrotu znanego za 1935 r.	Suma obrotu nieznanego za 1935 r.
			w zł	
1	„Polmin” Państwowa Fabryka Olejów Mineralnych	Drohobycz	32 857 044	1 838 969
2	„Galicja” Tow. Naftowe S.A.	Drohobycz	18 699 141	1629
3	„Petropol” Polska Akc. Spółka Górnicza	Drohobycz	Nowe	Nowe
4	Podkarpackie Tow. Elektryczne S.A.	Krosno	2 619 454	-
5	Bank Handlowy w Warszawie Oddział we Lwowie S.A.	Lwów 1	Opodatkowany w centrali w Warszawie	
6	„Bonariva” S.A. włosko-polska ska naftowa	Lwów 1	458 718	Strata
7	„Alba” S.A. Fabr. Przem. Mineral.	Lwów 2	628 211	-
8	Akc. Bank Hipoteczny	Lwów 2	1 849 195	-
9	Bank Cukrownictwa Oddział Lwów	Lwów 2	Opodatkowany w centrali w Poznaniu	
10	Podkarpackie Tow. Elektryczne S.A.	Lwów 2	Vide poz. 4 2 619 454	-
11	„Polmin” Państwowa fabryka Olejów Mineralnych	Lwów 4	-	-
12	Powszechny Bank Związkowy w Polsce S.A. Zakład Główny	Lwów 4	Opodatkowany w centrali w Warszawie	
13	„Pellis” Fabryka Skór ska z o.o. Gabrjelówka	Lwów 6	712 396	Strata
14	„Polonia” Fabryka Skór obok „Pellis” i Hurtownia Skór ska z o.o. Gabrjelówka	Lwów 6	3 196 787	5 895

²⁹ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 7803. „Oikos” S-ka Akc. dla Przemysłu Drzewnego.

³⁰ „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” [Warszawa] 1934, nr 890. „Pionier” S-ka Akc. dla Poszukiwania i Wydobywania Materiałów Bitumicznych. W zarządzie zasiadali: inż. Stefan Dażwański, dr Marek Aleksandrowicz, inż. Zygmunt Biluchowski, inż. Józef Gajl, inż. Wiktor Hłasko, Karol Marty, Juliusz Priester, dr Aleksander Rosenberg, inż. Paweł Setkowicz, inż. Mieczysław Wyszyński, inż. Ludwik Włoczewski, dr Ignacy Wygard.

15	S.A. Lesienicka Fabryka Drożdży	Lwów 9	2 130 511	507284
16	Małop. Tow. Cukrownicze „Przeworsk” S.A. filia w Horodence	Przeworsk	6 156 354 3 738 210	2 238 532
17	Bank Dyskontowy Warszawski 3-Maja 16	Lwów 3	-	-
18	Bank Gospodarstwa Krajowego	Lwów 3	-	-
19	„Galicja” S.A. Tow. Naftowe	Lwów 3	18 699 141	1629,72
20	Galiczyjska Kasa Oszczędności	Lwów 3	-	-
21	Gazolina S.A.	Lwów 3	5 993 724	Brak danych
22	Tow. Handl. Przem. Naftowego Ska z o.o.	Lwów 3	-	-
23	Ojkos S.A.	Lwów 3	2 062 082	Strata
24	Pionier S.A.	Lwów 3	59 739	Brak dochodu

Źródło: AAN, MS, sygn. 5590, k. 54.

Literatura

- Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Skarbu, sygn. 5590, sygn. 5879.
- Archiwum Akt Nowych, Prezydium Rady Ministrów Akta Grupowe, sygn. 49-24.
- Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 1932, nr 52, poz. 496. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 21 czerwca 1932 r. o ograniczeniu nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach.
- Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 1939, nr 50, poz. 320. Ustawa z dnia 25 maja 1939 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o ograniczeniu nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach.
- Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 1939, nr 89, poz. 579. Obwieszczenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 26 sierpnia 1939 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o ograniczeniu nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach.
- Bilans płatniczy Polski za rok 1930, Warszawa 1933.
- „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” 1934, nr 302, 845, 890, 919, 920, 934, 2568, 3520, 4185, 6379, 7803.
- Statystyka Przemysłowa. Produkcja i zatrudnienie w zakładach I–VII kategorii 1935, Warszawa 1937.
- Czuchryta A., 2016, *Gospodarka województwa wołyńskiego 1921–1939*, Lublin.
- Kresy Wschodnie. Gospodarcze i społeczne znaczenie polskich kresów*, 2015, red. T. Głowiński, Wrocław.
- Lwów miasto – społeczeństwo – kultura*, t. VII: *Urzędnicy, urzędy, instytucje. Studia z dziejów Lwowa*, 2010, red. K. Karolczak, Ł.T. Sroka, Kraków.
- Majcher-Ociesa E., 2016, *Realizacja rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 21 czerwca 1932 roku o ograniczeniu nadmiernych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach na przykładzie województwa kieleckiego [w:] Historia magistra vitae est... Studia z dziejów społeczno-politycznych, gospodarczych i kulturalnych*, red. L. Michalska-Bracha, M. Przeniosło, B. Wojciechowska, Kielce.
- Majcher-Ociesa E., 2014, *Warunki pracy w przemyśle włókienniczym w Częstochowie w latach 1918–1939 [w:] Metamorfozy społeczne*, t. 9: *Praca i społeczeństwo Drużnej Rzeczypospolitej*, red. W. Mędrzecki, C. Leszczyńska, Warszawa.
- Majewski M.W., 2015, *Rozwój Galicji Wschodniej w kontekście planów Eugeniusza Kwiatkowskiego*, w: *Kresy Wschodnie. Gospodarcze i społeczne znaczenie polskich kresów*, red. T. Głowiński, Wrocław.

- Mędrzecki W., 1988, *Województwo wołyńskie 1921–1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych*, Wrocław [i in.].
- Słabińska E., 2015, *Rynek pracy w latach 1918–1939 na przykładzie województwa kieleckiego*, Kielce.
- Wierzbieniec W., *Żydzi w województwie lwowskim w okresie międzywojennym. Zagadnienia demograficzne i społeczne*, Rzeszów 2003.
- Włodarkiewicz W., 2014, *Potencjał ekonomiczny i życie polityczne województw południowo-wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej przed wybuchem II wojny światowej* [w:] *Historia społeczna – kultura – spółdzielczość. Studia i szkice dedykowane prof. dr hab. Zofii Chyrze-Rolicz*, red. J. Gmitruk i in., Siedlce.

Management salaries in business in the Lviv Voievodship during the 1930s on the basis of Treasury sources

Abstract

The decree of the President of Poland on excessive remuneration in the sector of enterprises of 21 June, 1932, concerned senior administrative executives earning in excess of 2,500 PLN monthly or 30,000 PLN annually. The decree affected those companies that had delayed payment of obligations imposed by the State Treasury and regulated remuneration of employees. In the Lviv region, in 1932, 11 enterprises were selected, whose employees earned over 5,000 PLN per month or over 60,000 PLN per year, in the previous year. In 1936, in the 21 analysed enterprises, 36 people were employed whose minimum remuneration was 2,500 PLN monthly or 30,000 annually. In 1936, the turnover of enterprises was also calculated. The purpose of the regulation was to encourage enterprises to systematically regulate their liabilities towards the State Treasury. As a consequence, it also became more difficult to export foreign currency abroad. In 1932, an economic crisis occurred, the salaries of workers and state officials were reduced, and in that context, the reduction of exorbitant remunerations of entrepreneurs fulfilled propaganda aims.

Key words: excessive remuneration, the Lviv region, the 1930s, the enterprise sector, senior administrative executives